

Türk Tarih Kurumu

Türk milletinin Atatürk'ün önderliğinde verdiği büyük ve onurlu bir mücadele olan İstiklal Savaşı, kurtuluşu sağlayan zaferle sonuçlanmıştı. Peşinden Türkiye bağımsızlığını Lozan'da bütün dünyaya kabul ettirdi. Bundan sonra Türk milleti ve Türk toprakları hakkında ön yargılı, sakat bir tarih bilgisine sahip olan batı kamuoyuna gerçek tarihimizi inkâr edilemez bilimsel kanıtlarla açıklamamız devletimizin ve milletimizin saygınlığı bakımından büyük önem taşıyordu. Türk tarihi üzerinde yapılacak çalışmalar bir bakıma İstiklal Savaşı'mızın kültür alanında devamı olacaktı. Savaşta kazandığımız başarıları devlet ve toplum hayatında da kazanmak gerekiyordu. Bu sebeple kazanılan bağımsızlık savaşını siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanda gerçekleştirilen inkılaplar izlemiştir. Atatürk'te tarih merakı ve sevgisi okul sıralarında başlamıştır. Kurtuluş Savaşı'nda türlü nedenlerle yaptığı konuşmalarda fikirlerini kuvvetlendirmek için daima tarihten örnekler verdiğini görüyoruz. Atatürk'ün kültürel alanda yaptığı inkılaplar da Türk tarihi çalışmalarının önemli bir yeri vardır. Yeni oluşumun önemli bir parçasını da tarih alanında mevcut olan bilgilerin yeniden gözden geçirilmesi meydana getirmiştir. Atatürk mevcut tarih görüşlerinden ayrılmanın gerekliliği, Türk milletinin tarihini tarih ilminin yeni metotlarıyla yeniden ele alınması ve yeni bir tarih görüşü oluşturulmasının önemi üzerinde durmuştur. Türk milletinin tarih ve medeniyetini inkâr eden batı kaynaklı düşüncelere karşı Atatürk, 28 Eylül 1925'te Samsun'da İstiklal Ticaret Mektebi'nde düzenlenen bir toplantıda şunları söylemiştir: "Bizim milletimiz derin bir maziye sahiptir. Milletimizin tarihini düşünelim. Bu düşünce bizi elbette altı yedi asırlık Osmanlı Türklüğünden çok asırlar evveline Selçuklu Türklerine ve ondan evvel bu devirlerin her birine muadil olan Büyük Türk devrine kavuşturur." Atatürk bu sözleriyle, Anadolu'da Türk varlığı ile bu yurda sahip oluşumuzu tarih bilgisiyyle kuvvetlendirmek ve derinleştirmek istemiştir. Atatürk, Türk tarihe duyduğu yakın ilgiye rağmen tarihimizin sorunlarıyla gerçek manada 1928 yılından itibaren meşgul olmaya başladı. Bu yıllarda İstanbul Fransız Lisesi öğrencisi olan Afet İnan kendisine, Türk ırkının sarı ırka mensup olduğu ve Avrupalıların düşüncesine göre ikinci sınıf insan tipi olduğunu yazan bir Fransızca kitap göstererek: "Bu böyle midir?" diye sormuştur. Atatürk'ün verdiği cevap şudur: "Hayır olamaz, bunun üzerinde meşgul olalım." Atatürk Avrupalıların Türkleri sarı ırka bağlamak, yıkıcı ve medeni yetenekten yoksun olarak, medeni eser yaratamamak gibi iddialara inanmıyordu. Anadolu'nun bizim olduğu, tarihin bunu ortaya koyacak en büyük destek ve delil olduğunu ileri sürüyordu. Bundan sonra Atatürk devamlı ve sıkı bir şekilde tarihle uğraşmaya başlamıştır. Onun yıllardan beri aydınlanmasını gerekli bulduğu belli başlı tarih meseleleri şunlardı:

1. Türkiye'nin en eski halkı kimlerdir?
2. Türkiye'de ilk medeniyet nasıl kurulmuş veya kimler tarafından geliştirilmiştir?
3. Türklerin dünya tarihinde ve dünya medeniyetinde yeri nedir?
4. İslam tarihinin gerçek hüviyeti nedir? Türklerin İslam tarihinde rolü ne olmuştur?

Atatürk, bu meseleler üzerinde milletimizi ve dünyayı eski ve hatalı bir tarih anlayışından, yeni ve doğru bir tarih anlayışına getirmenin kolay olmadığını biliyordu. Bu önemli iş için her şeyden önce, teşkilata, sistemli, devamlı ve sabırlı bir çalışmaya lüzum görüyordu. Atatürk tarih araştırmalarını büyük devlet işleri arasına alınca, belli bir zamanını bu işe ayırmaya başladı. İlk olarak yeni çıkan kitaplardan bir tarih kitaplığı kurulmasını sağladı. Sonra tarihçilerle bu kitapları incelemeye başladı. Bakanlardan, milletvekillerinden, profesör ve öğretmenlerden bazılarını tarihi konular üzerinde çalışma görevi verdi. Bu çalışmalarla çevirisi yapılan kitapların özü çıkarılmakta, incelenen meseleler üzerinde raporlar hazırlanmakta ve Atatürk'e sunulmakta idi. Atatürk'ün akşam yemekleri tarih konularının bilimsel olarak tartışıldığı ve değerlendirildiği bir akademik toplantı şeklinde geçiyordu. 23 Nisan 1930'da Ankara'da Türk

Ocakları Merkez Heyeti'nin yeni binasında toplanan VI. "Türk Ocakları Kurultayı" Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşunun ve bu konudaki çalışmaların kurumsallaşmasının temelini oluşturdu. Aksaray delegesini ve Ankara Müzik Öğretmen Okulu tarih öğretmeni Afet İnan'ın Atatürk'ün de bulunduğu 28 Nisan Pazartesi günkü kurultayın dördüncü ve son toplantısında "Türk tarihi ve medeniyetini bilimsel olarak incelemek için hususi ve daimi bir heyetin teşkiline karar verilmesini, bu heyetin üyelerini seçme yetkisinin Merkez Heyetine bırakılmasını teklif ederiz." şeklindeki kırk imzalı önergeyi başkanlığa sunması, kurumsallaşma adına atılan ilk adım oldu. Konuyla ilgili olarak "Merkez Heyeti Türk tarih ve medeniyetini bilimsel olarak etraflıca inceleme göreviyle yükümlü olmak üzere bir Türk Tarih Heyeti teşkil eder." şeklinde bir maddenin Türk Ocakları Yasası'na eklenmesi önerisi kabul edildi. Böylece başkanlığına Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tefik Bıyıklıoğlu'nun seçildiği on altı kişiden meydana gelen Türk Tarih Heyeti oluşturuldu. Bu heyet 4 Haziran 1930'dan 29 Mart 1931'e kadar sekiz resmî toplantı yapmıştır. Bu zaman içinde tarihî konular Atatürk'ün toplantılarının değişmez gündemi arasında yer almış ve çalışmalar ilerlemiştir. 1931 yılında Türk Ocaklarının kapatılma kararını veren VII. Kongreden sonra Atatürk'ün direktifi üzerine 15 Nisan 1931'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kuruldu. Cemiyet 3 Ekim 1935'te Türk Tarih Kurumu adını aldı. Cemiyetin ana görevi Türk tarihini gerçekler dışına çıkmadan belgelere dayalı olarak araştırmak, yazmak, yayınlamak ve dünyaya duyurmaktır. Atatürk Türk tarihinin yeniden yazılmasına ışık tutan şu direktifleri vermiştir: "Biz daima hakikat arayan ve onu buldukça ve bulduğumuza inandıkça ifadeye cüret gösteren adamlar olmalıyız." "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir; yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır." "Büyük devletler kuran ecdadımız, büyük ve şümullü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır." Cemiyetin kurulmasından sonra çalışmalar hızlandı. Görevli bilim adamları ile Çankaya'da, Yalova'da, Dolmabahçe'de, vapurda, trende kısaca Atatürk'ün çalışmak için zaman bulduğu her yerde toplantılar yapıldı. Bazen yirmi dört saat aralıksız çalışıldığı olmuştur. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların ilk ürünleri, Atatürk'ün düzeltme ve yönlendirmelerle katkıda bulunduğu "Türk Tarihinin Ana Hatları" adlı kitap ile ortaokul ve liseler için hazırlanan tarih kitaplarıdır. Yazılan bu tarih kitapları, Yeni Türk Tarih Tezini de içeriyordu. 2-11 Temmuz 1932 tarihleri arasında Ankara Halkevi'nde tarih profesör ve öğretmenlerinin katılımıyla Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin düzenlediği 1. Türk Tarih Kongresinde Türk Tarih Tezi geniş kapsamlı açıklamalar ve tartışmalarla millete mal edildi. Bu kongrede tarihle beraber arkeoloji, dil, antropoloji ve coğrafya konuları da tartışıldı. Kültür hayatımızda bir devrim olarak nitelendirilebilecek olan Türk Tarih Tezinin esası şudur: Türk milletinin tarihi şimdiye kadar tanıtılmak istenildiği gibi yalnız Osmanlı tarihinden ibaret değildir. Türk'ün tarihi çok daha eskidir ve bütün milletlere kültür ışığı saçmıştır. Türk ırkı, öne sürüldüğü gibi sarı ırka mensup değildir. Türkler beyaz insanlardır. Bu günkü yurdumuzun sahipleri, en eski kültür kurucularıyla aynı vasıfları taşıyanların çocuklarıdır. Türkler yayıldıkları yerlere medeniyetlerini de götürmüşlerdir. Irak, Anadolu, Mısır, Ege Medeniyetlerinin ilk kurucuları bizim atalarımız olan Orta Asya kökenli insanlardır. 20-25 Eylül 1937 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan II. Türk Tarih Kongresi, uluslararası nitelik kazanmış, yabancı bilim adamları da bu kongreye katılmışlar ve Türk tarih tezi onların da değerlendirmesine sunulmuştur. Bu Kongre, Türk tarihinin açıklanması ve belgelenmesi amacını gütmüştür. Türk Tarih Kurumu 11-15 Eylül 2006'da icra edilen tarih kongresi ile birlikte toplam on beş kongre düzenlemiştir. Bu kongrelerde sunulan bildiriler kitap olarak yayınlanmaktadır. Atatürk, yaşamının son günlerine dek Kurumunun çalışmalarına kendisi önderlik etmiş, çalışma planını kendisi çizmiştir. Atatürk 1934'ten 1938'e kadar TBMM' nin açılış konuşmalarında Türk Tarih Kurumu'ndan bahsetmekle, bu Kuruma hükümetin önem vermesini istemiş ve aynı zamanda da kamuoyunun ilgisini bu Kurumun çalışmaları üzerine çekmiştir. Atatürk'ün Türk Tarih Kurumuna ve çalışmalarına verdiği önemi, 5 Eylül 1938'de düzenlediği vasiyetnamesinde parasal varlığından Kurum için de bir

pay ayırmasıyla da göstermiştir. Türk Tarih Kurumu'nun ana geliri, bu vasiyetnameye uygun olarak, Atatürk'ün İş Bankası'ndaki hisse senetlerinden oluşmaktadır. Atatürk'ten sonra gelen bütün Cumhurbaşkanları da Kurumun koruyucu başkanları olmuşlardır. Türk Tarih Kurumu, Türk tarih tezini bilimsel kanıtlarıyla ortaya koyan ve kabul ettiren onurlu bir görevi sürdürmektedir. Bugün artık dünyada bazı fanatikler hariç Türklerin medeniyetten yoksun, ikinci sınıf bir ırkın mensupları olduklarını, kültürel değerler yaratma yeteneği taşımadıklarını ileri sürenler artık pek görülmemektedir. Bakanlar Kurulu'nun 21. 10. 1940 gün ve 2/14556 sayılı kararnamesiyle kamu yararına çalışan dernekler arasına alınan Türk Tarih Kurumu, 11.8.1983 gün ve 2876 sayılı yasa ile T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na bağlı bir kuruluş durumuna getirilmiştir. Anayasanın Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile ilgili maddesi ise şöyledir: Madde 134. - *Atatürkçü düşüncüyü, Atatürk ilke ve inkılaplarını, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak amacıyla; Atatürk'ün manevî himayelerinde, Cumhurbaşkanının gözetim ve desteğinde, Başbakanlığa bağlı; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezinden oluşan, kamu tüzel kişiliğine sahip "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu" kurulur. Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumu için Atatürk'ün vasiyetnamesinde belirtilen mali menfaatler saklı olup kendilerine tahsis edilir. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun; kuruluşu, organları, çalışma usulleri ve özlük işleri ile kuruluşuna dahil kurumlar üzerindeki yetkileri kanunla düzenlenir.* Kuruluşundan başlayarak çalışmalarını eski Türk Ocağı Halkevleri binasında sürdüren Kurum, 1940 yılı sonlarında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde ayrılan bir bölüme geçmiştir. Ancak her gün zenginleşen kitaplığı, çalışmaları ve gelişen basımevi için bu yer yetersiz kalmış, 12 Kasım 1967 günü yeni binasına taşınmıştır. Atatürk'ün kurucusu ve koruyucusu olduğu *Türk Tarih Kurumunun amacı* Türk tarihi ile Türkiye tarihini ve bunlarla ilgili konuları incelemek araştırmak ve elde edilen sonuçları her türlü yollarla yaymaktır. Kurum bu amaçlarını gerçekleştirmek için anma törenleri, konferanslar, seminerler, kongreler düzenler, kazılar yaptırır, Türk ve Türkiye tarihine ait kitaplar yayınlar. Kurum, kongreler dışında kurulduğu günden beri gerek üyeleriyle, gerekse üyeleri dışındaki bilim adamlarıyla çeşitli bilimsel toplantılar yapmış ve Türk tarihinin konularını, sorunlarını tartışmıştır. Ayrıca, Türk tarihinin büyük olaylar ile Türk büyüklerinin doğum ve ölüm yıl dönümlerinde törenler ve seminerler düzenlemekte ve eserler çıkarmaktadır. Kongreleri sırasında ve belirli günlerde öğretici nitelikte sergiler düzenlemektedir. Kurum, uluslararası bilim kurumlarının da üyesidir. "Uluslararası Akademiler Birliği" nin Türkiye'deki tek üyesi Türk Tarih Kurumu'dur. Türk Tarih Kurumu, Türk ve Türkiye tarihi ve bunlarla ilgili çeşitli konuları içeren ve 1963 yılından günümüze dek süren "Atatürk Yıllık Konferansları" düzenlemektedir. Kurum, amacı olan Türk ve Türkiye tarihini ve bunlarla ilgili konuları, Türklerin medeniyete hizmetlerini incelemek ve elde edilen sonuçları yaymak için XXXI dizi halinde yayınlar yapmaktadır. Bu yayınlarla özellikle Atatürk ve Türk devrimi tarihine ağırlık verilmiştir. Yayınların, birçok yabancı üniversite, akademi, bilim kurumu ve bilim adamı ile değişimi yapılmaktadır. Ayrıca, Kurumun süreli yayını olarak, adını Atatürk'ün koyduğu "Belleten" 1937 yılından beri yayınlanmaktadır. Türk tarih biliminin sesini duyuran ve Türk araştırmacılarının çalışmalarını dünyaya tanıtan uluslararası bir üne kavuşmuş olan bu dergi, bilim dünyasında takdir ve güvenle izlenmektedir. Kurumun diğer bir yayını olan "Belgeler" dergisi ise, 1964 yılından beri çıkmakta ve Türk arşivlerindeki belgeler açıklamalı olarak yayınlanmaktadır. 1991 yılında yayınlanmaya başlanan "Höyük" ise kazı raporlarını içermektedir. Kurum, Atatürk'ün direktifleriyle, Anadolu kültürünün eskiliğini ve bunu Orta Asya'ya bağlayan yolları ve belgeleri ortaya çıkarmak, ayrıca daha yeni ve klasik uygarlıkların Anadolu'daki kalıntılarını araştırarak, yurdumuzun tarih öncesi çağlarından bugüne kadar olan tarihini aydınlatmak için kazılar yaptırmaktadır. 22 Ağustos 1935'te, Kurum'un kendi parası ve kendi elemanlarıyla başlattığı ilk kazı "Alacahöyük Kazısı"dır. Bunu Trakya ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yapılan kazı ve arkeolojik araştırmalar izlemiştir. Bu kazılardan çıkan eserler pek çok müzemizde

sergilenmektedir. Türk Tarih Kurumu'nun en başarılı işlerinden biri de bir ihtisas kütüphanesi kurmuş olmasıdır. Tarih ve arkeoloji alanında yurdumuzun en büyük kütüphanesi olan Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, araştırmacıların en büyük yardımcısıdır. Kurum, ayrıca zengin belge ve fotoğrafların bulunduğu bir arşive de sahiptir.

Nâsır YÜCEER

KAYNAKÇA

ÇOKER, Fahri, **Türk Tarih Kurumu Kuruluş Amacı ve Çalışmaları**, TTK Basımevi, Ankara 1983.

İNAN, Afet, "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", **Bellekten**, C XXXV, S 140, Ekim1971, TTK Basımevi, Ankara 1971.

İNAN, Afet, "Türk Tarih Kurumunun Kuruluşuna Dair", **Bellekten**, C XI, S 42, Nisan 1947, TTK Basımevi, Ankara 1947.

İNAN, Afet, KARAL, Enver Ziya, **Atatürk Hakkında Konferanslar**, TTK Basımevi, Ankara 1946.

YÜCEL, Yaşar, "Türk Tarih Kurumu İlk Bilim Kurulu Açış Konuşması", **Bellekten**, C XLVIII, S 191-192, Temmuz-Ekim 1984, TTK Basımevi, Ankara 1985.

ttk.gov.tr

30/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-tarih-kurumu/?pdf=3287> adresinden erişilmiştir